

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Висвітлено проблеми, що супроводжують впровадження інноваційних процесів в Україні, а також наведено можливі шляхи їх вирішення. Обґрунтовано важливість впровадження інновацій в економіку України як рушійних сил для сталого розвитку країни. Відображено роль та функції держави, які мають виконуватися в процесі вирішення проблем реалізації інноваційних процесів.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, фінансування, інвестиції, ресурсний потенціал, науковий потенціал.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інноваційна діяльність – це складна багаторівнева система економічних відносин, якій притаманні специфічні взаємозв'язки та закономірності. Головне завдання інноваційної політики держави – забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розроблення та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій у усіх сферах національної економіки. Однією з головних проблем, що гальмують інноваційний розвиток економіки України, залишається відсутність фінансування та недостатньо ефективна державна інноваційна політика, що призводить до скорочення числа наукових працівників, ускладнює отримання економічної віддачі у вигляді завершених інноваційних пропозицій та їх реалізації у сферах економіки [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій за проблемою. Серед дослідників, які значну увагу приділяють проблемам інноваційного розвитку, можна назвати таких вітчизняних учених, як: В.П. Александрою, Л.Л. Антонюк, Ю.П. Бажал, А.П. Гальчинський, В.М. Геєць, Б.Є. Кваснюк, А.В. Колодюк, О.О. Лапко, І.В. Новоїкова, І.В. Одолюк, Ю.М. Пахомов, А.М. Поручник, В.С. Савчук, В.П. Семиноженко, Л.І. Федулова, В.Г. Чирков. Протягом останніх років опубліковано ряд досліджень зарубіжних науковців, присвячених питанням інноваційного розвитку економіки. Зокрема досить широко ці питання висвітлено у працях Дж. Грейсона, П. Друкера, Р. Нельсона, М. Портера, С. Стерна, С. Уінтера, Р. Уотермена, К. Фрімена, Дж. Фурмана, С. Глазьєва, В. Домбровського, Н. Іванової, В. Іноземцева, В. Колосова, Д. Кокурина, Г. Фетисова, Ю. Яковца та інших [2].

Мета дослідження – висвітлення основних проблем під час реалізації інноваційних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна, яка входила до "тридцятки" країн світової інтелектуальної еліти, успадкувала від СРСР значний науково-технічний потенціал. За даними досліджень, проведених ООН на початку ХХІ ст., Україна посідала одне з перших місць у світі за кількістю наукових співробітників. Рівень освіченості українців перевищував середній індекс країн Східної Європи і СНД.

На сьогодні Україна залишається серед світових лідерів за такими напрямками фундаментальної науки, як фізика, математика, інформатика, хімія, фізіологія, медицина; має піонерні напрацювання та прикладні розробки у сфері лазерної, криогенної, аерокосмічної техніки, засобів зв'язку та телекомунікацій,

програмних продуктів; входить у "вісімку" держав, які мають необхідний науково-технічний потенціал для створення авіа космічної техніки, та у "десятку" найбільших суднобудівних країн світу.

Проте, на відміну від розвинених країн, у яких 85-90 % приросту валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) забезпечуються за рахунок виробництва та експорту наукомісткої продукції, частка України на ринку високотехнологічної продукції, який оцінюється у 2,5-3,0 трлн дол. США, становить приблизно 0,05-0,1 %. Зростання ВВП України за рахунок введення нових технологій оцінюється в 0,7-1 %.

На відміну від розвинених країн, в Україні ще не створено національну інноваційну систему. Інноваційна діяльність характеризується структурною деформованістю, інституційною неповнотою, неузгодженістю та незбалансованістю технологічних, економічних і соціальних аспектів. Серед основних проблем на шляху впровадження інновацій в Україні можна виділити проблеми законодавчого, фінансового, кадрового характеру.

Сучасні досягнення України в міжнародному вимірі конкурентоздатності економіки, рівня розвитку і особливо ефективності функціонування національної інноваційної системи є недостатніми для забезпечення сталого розвитку економіки, гарантованої національної безпеки, виходу в найближчій перспективі внаслідок цього економічного зростання на європейські стандарти життя громадян країни. Згідно зі статтею 3 Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки", визначено пріоритетними напрямками: фундаментальні наукові дослідження з найважливіших проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; інформаційні та комунікаційні технології; енергетика та енергоефективність; раціональне природокористування; науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини і матеріали [3]. Проте сьогодні до 75 % вітчизняного наукового потенціалу використовується для підтримки вже досягнутого науково-технічного рівня економіки, лише незначна частина орієнтована на цілі оновлення на сучасному рівні наукових знань [5]. Законодавством України, на відміну від більшості країн світу, не передбачено стимулювання залучення у науково-технічну та інноваційну сфери позабюджетних коштів, не стимулюються витрати промисловості на наукові дослідження і розробки, а також інвестиції в інноваційну сферу з боку банків та інших інвесторів.

За даними Державного комітету статистики України, протягом 2010 р. питома вага підприємств, що впроваджували інноваційну діяльність, становила 15,2 % від загальної кількості промислових підприємств [6]. У США, Японії цей показник становить 70-80 %, у країнах Європейського Союзу – 42 % [2]. Динаміку питомих ваг підприємств, що впроваджували інновації, зображено на рис. 1 [6].

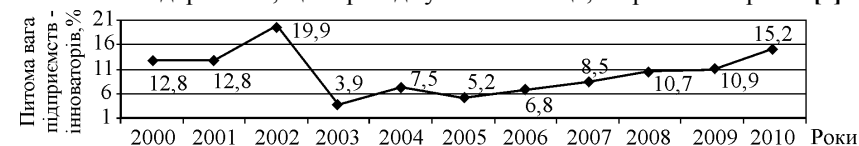

Рис. 1. Динаміка впровадження інноваційної діяльності на українських підприємствах за період 2000-2010 рр.

Як видно з рис. 1, за весь аналізований період частка підприємств – інноваторів не перевищує 20 %, хоч і спостерігається тенденція до незначного зростання. У 2010 р. питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової становить 7,7 %. Динаміку питомої ваги реалізованої інноваційної продукції зображено на рис. 2 [6].

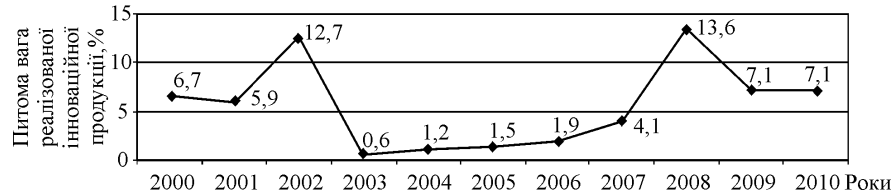

Рис. 2. Динаміка питомої ваги реалізованої інноваційної продукції за період 2000-2010 рр.

Стимування інноваційної діяльності промислових підприємств України пояснюється, насамперед, обмеженістю джерел її фінансування, що пов'язано з фінансово-економічною нестабільністю у державі та кризовим станом більшості підприємств, які змушені реалізовувати інноваційні процеси за рахунок власних коштів. Відсутність власних коштів у підприємств для фінансування інновацій доповнюється іншими чинниками: високими кредитними ставками та неспроможністю отримання довготермінових кредитів, теперішнім масовим банкрутством банків. Недостатньо використовуються в Україні непрямі заходи стимулювання впровадження інновацій [7]. Багато великих українських підприємств усвідомлюють необхідність впровадження інновацій, здійсненню інноваційної політики заважають певні перешкоди, серед яких є і нестача компетентних кадрів, які займалися б впровадженням наукових розробок.

Ще одним важливим фактором, що негативно впливає на стан розвитку і впровадження інновацій, є недосконалість законодавчої бази. На сьогодні законодавство України у сфері інновацій відрізняється нескоординованістю між собою законодавчих актів та їх не зваженістю відповідно до економічної ситуації в країні. Зокрема, не внесено змін до Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" щодо скорочення пріоритетних напрямів, перегляду їх та узгодження зі стратегічними пріоритетними напрямами розвитку країни, які проголошуються в Програмах діяльності Уряду, Посланнями Президента України тощо. Це також ускладнює можливість концентрації фінансових та інтелектуальних ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технологічного розвитку з метою створення проривних технологій, які забезпечуватимуть внутрішні потреби країни та вихід на світові ринки [2]. Фактично, пріоритетна державна підтримка спрямовується на низькотехнологічні галузі та виробництва, що зумовлює формування і закріплення в країні такої моделі економіки, яка не потребує інновацій і є конкурентоспроможною на світовому ринку за рахунок дешевої робочої сили, привласнення ресурсів та експлуатації.

Досить неоднорідною є інноваційна активність регіонів: частка промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, становила від 32,6 % до 3,1 %. При цьому лідерами зі запровадження інноваційних технологій є такі регіони: місто Київ (29,0 % інноваційно-активних підприємств), Івано-Франківська область (27,9 %), Чернігівська область (17,4 %), а також Чернівець-

ка, Вінницька, Тернопільська, Кіровоградська області, значно менша інноваційна активність у Рівненській, Сумській і Хмельницькій областях.

На сьогодні нагально постала проблема співвідношення та взаємозв'язку інновацій і інвестицій. Адже, зазвичай, саме інвестиція є безпосереднім носієм інновації, але реалізація інноваційної політики у несприятливому інвестиційному кліматі практично неможлива [1]. У випадку з українськими підприємствами, основним джерелом фінансування витрат на інновації залишаються власні кошти підприємств, частка яких у загальному обсязі фінансування становить 84,6 %. Найменшим джерелом фінансування інновацій є кошти державного бюджету та кошти іноземних інвесторів. Це призводить до сталої тенденції у погіршенні матеріально-технічної бази, а відповідно негативно позначається на результатах їх діяльності. Джерела фінансування інноваційної діяльності наведено в табл. [6].

Табл. Джерела фінансування інноваційної діяльності

№ з/п	Рік	Загальна сума витрат, тис. грн	У тому числі за рахунок коштів, тис. грн			
			власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
1	2000	4926,2	4851,5	74,7	-	-
2	2001	34391,	33854,4	-	-	537,0
3	2002	71007,3	28863,1	9,4	42052,0	82,8
4	2003	12501,2	8591,2	-	1867,9	2042,1
5	2004	108201,5	102901,0	-	-	5300,5
6	2005	53903,8	6152,7	1530,0	36692,5	9528,6
7	2006	16092,4	4313,5	590,0	-	11188,9
8	2007	42814,7	32152,1	295,0	-	10367,6
9	2008	15534,0	14673,0	711,0	-	150,0
10	2009	68835,6	68087,6	748,0	-	-
11	2010	14351,7	12974,7	-	564,6	812,4

Під час зниження державних капітальних вкладень і недостатніх обсягів фінансових інвестицій відбувається фізичне та моральне старіння науково-дослідної бази, істотне погіршення матеріального забезпечення науки. А скорочення наукового потенціалу не супроводжується впровадженням відповідних заходів, зокрема реорганізацією мережі наукових організацій, загальна кількість яких збільшується.

Також стійкі тенденції щодо зменшення загальної чисельності працівників, які виконують наукові та науково-технічні роботи, призводять до втрати наукового кадрового потенціалу держави. Сьогодні наукомісткість промислового виробництва перебуває на рівні 0,3 %, що на порядок менше від світового рівня. Проте низький рівень наукомісткості вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом грошей, а й браком стимулів і пільг. Фундаментальне значення має структура економіки. В українській економіці домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно належать до малонаукомістких галузей: добувна і паливна – 0,8-1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2 %. Загалом в Україні домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірничя металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.) [2].

Система вищої освіти внаслідок постійних реформ, а головне внаслідок комерціалізації та відсутності системи прогнозування потреби у фахівцях різних галузей економіки не забезпечує відповідності підготовки кадрів суспільним потребам. Внаслідок підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах за спрощеними підручниками західних авторів, не адаптованих до умов української економіки, значно знизилась адекватність та якість управлінських рішень і конкурентоспроможність суб'єктів господарювання країни. При погіршенні підготовки майбутніх спеціалістів, знижується їх конкурентоспроможність в умовах зростання необхідності інтелектуальної складової під час виробничого процесу. Ще одним фактором, що впливає на погіршення наукового потенціалу України, є низький рівень заробітної плати і матеріально-технічного забезпечення наукових досліджень, відсутність активної пропаганди досягнень вітчизняної науки та її значення в сучасних процесах розвитку економіки негативно позначаються на престижності наукової діяльності в Україні. Можна визначити, що із загального числа випускників вищих навчальних закладів, які отримують дипломи магістра та спеціаліста, лише 0,6 % залучаються до роботи у наукових організаціях. Також, низьким є рівень фінансування матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів і наукових організацій. Наявний стан матеріально-технічної та лабораторної бази наукових установ і вищих навчальних закладів не забезпечує проведення наукових досліджень на загальноосвітньому рівні, не сприяє впровадженню інноваційних освітніх технологій та знижує конкурентоспроможність випускників навчальних закладів на ринку праці.

Україна, як країна з високим ресурсним, науковим і технологічним потенціалом, має високі шанси розвитку в інноваційній сфері, адже ресурсний потенціал України є досить багатим і перевищує потенціал багатьох країн, що є лідерами в галузі інновацій. Тому для України надзвичайно важливим є вирішення проблем щодо впровадження інновацій.

Основними пріоритетами розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств на рівні держави на майбутнє мають стати [7]:

- створення ринку інноваційної продукції, на якому буде забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності;
- держзамовлення на інноваційну продукцію;
- створення мережі малих інноваційних впроваджувальних підприємств;
- цілеспрямована підготовка кадрів, менеджерів інноваційної діяльності;
- ставлення до науки як першочергової умови цілеспрямованої і послідовної роботи з формування національної інноваційної системи;
- використання передусім наукових розробок вітчизняних науковців;
- активне співробітництво органів влади як між собою, так і з підприємницькими, науковими і бізнес-освітніми секторами економіки;
- активне використання ринку як ефективного інструменту координації діяльності учасників інноваційного циклу "наукові дослідження, розробки – виробництво – збут – обслуговування";
- створення умов для розвитку різноманітних форм підприємництва у сфері науки, виробництва і обороту.

Варто зазначити, що істотним фінансовим джерелом підтримки та розвитку інноваційної сфери може стати приватний капітал. У зв'язку з цим актуальним є питання залучення недержавних коштів у сферу інновацій. Спира-

ючись на світовий досвід, ефективними механізмами стимулювання розвитку високотехнологічних виробництв, підвищення інвестиційної активності в інноваційній сфері є такі: застосування податкових канікул; передбачення податкових преференцій для підприємств, які інвестують кошти у проведення науково-дослідних робіт та створення високотехнологічної продукції [2].

Ефективним інструментом залучення недержавних коштів для фінансування розвитку наукової сфери може бути також механізм державно-приватного партнерства – співпраця у багатьох правових формах між державою і приватним партнером з метою реалізації національних та міжнародних пріоритетних проектів у різних сферах діяльності: від розвитку високотехнологічних та конкурентоспроможних інвестиційних проектів до задоволення громадських потреб [2].

Також для зменшення перешкод у процесі впровадження інновацій необхідно вдосконалювати норми чинного законодавства, серед яких є вирішення зазначеного вище питання системи регулювання державно-приватних партнерських відносин. Також, орієнтуючись на світовий досвід, важливо відзначити, що лідерами за рівнем технологічного та соціально-економічного розвитку є держави з розгалуженою інноваційною інфраструктурою у вигляді технополісів, промислових парків, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій тощо. А в Україні на сьогодні наявні лише 16 технологічних парків, серед яких діє лише вісім.

І найважливішою залишається роль держави, яка має відігравати активну роль у створенні загальнонаціонального попиту на інновації; впроваджувати широкий набір інструментів, які не потребують значних видатків із бюджету, але здатні багаторазово посилити інноваційний розвиток економіки. Водночас з метою піднесення рівня платоспроможного внутрішнього попиту та надання імпульсу до інновацій внутрішньому виробникові необхідно відчутно підвищити рівень оплати праці, як перший інвестиційний внесок у людський капітал [1]. Окремо важливо відзначити роль держави в удосконаленні системи освіти, а також мотивації та збільшенні заохочень наукових кадрів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На нашу думку, загальною залишається проблема модернізації української економіки з метою підвищення технологічного рівня експорту та якісних характеристик вітчизняної продукції, яка постачається на внутрішній ринок, що необхідно для забезпечення конкуренції з імпортованими товарами не тільки за ціновими, але й за якісними характеристиками. Саме на виконання цього стратегічного завдання має бути спрямована інноваційна політика України [4].

На сьогодні перехід української економіки до інноваційної моделі розвитку, що проголошено урядом, не забезпечується створенням єдиної системи за наявності всіх її інституційних, організаційних і нормативно-правових складових. Світовою практикою напрацьовано три типи стратегій інноваційного розвитку: стратегія перенесення (використання зарубіжного науково-технічного потенціалу та перенесення його досягнень на терени власної економіки), стратегія запозичення (освоєння виробництва високотехнологічної продукції, що вже вироблялася в інших країнах, шляхом використання власної дешевої робочої сили та наявного науково-технічного потенціалу), стратегія нарощування (використання власного науково-технічного потенціалу, залучення іноземних учених

і конструкторів). В Україні переважають ознаки першого та, частково, другого типу інноваційного розвитку [6]. І в першому, і в другому випадку за основу береться досвід інших країн, що відповідно копіюється і впроваджується в Україні. На нашу думку, перша схема інноваційного розвитку може бути актуальною лише для країн з незначним інноваційним потенціалом. Друга і третя є відповідно схемами інноваційного розвитку країн з високим науковим, технічним і фінансовим потенціалом. На сьогодні уряд України, як загалом країни з високим науковим потенціалом, повинен прагнути до його ефективного використання і, як результат, – до активного впровадження другої і третьої схем інноваційного розвитку.

Література

1. Панченко І. Ключові проблеми інноваційного розвитку України та методи їх вирішення / І. Панченко // Тези Інтернет конференції. – 2012 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.stelmaschuk.info/internet-conference/announced-internet-conference/internet-conference-number-2/49-konferencia-23-02-2012/116-2012-03-16-00-52-29.html>
2. Єрмолаєва В. Особливості та проблеми інноваційного розвитку в Україні / В. Єрмолаєва. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_6/files/EC610_46.pdf.
3. Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" № 2623-III від 11.07.2001 р. зі змінами і доповненнями від 12.10.2010 р.
4. Перспективи інноваційного розвитку України: аналітична доповідь. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.healthy-society.com.ua/index>.
5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: проект / Г.О. Андрощук, І.Б. Жилиєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
6. Державна служба статистики України / Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua/?p=stat_inform.
7. Дякур М. Проблеми інноваційного розвитку України / М. Дякур. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68308.doc.htm

Саталкіна Л.А., Лакиза В.В. Проблемы реализации инновационных процессов в Украине и пути их решения

Проиллюстрированы проблемы, которые сопровождают процесс внедрения инновационных процессов в Украине и указаны возможные пути их решения. Обоснована важность внедрения инноваций в экономику Украины как движущих сил для стабильного развития страны. Отображена роль и функции государства, которые должны выполняться в процессе решения проблем реализации инновационных процессов.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационное развитие, финансирование, инвестиции, ресурсный потенциал, научный потенциал.

Satalkina L.A., Lakiza V.V. Problems in realization of innovative processes in Ukraine and ways to solve them

In this article there are transferred the problems that follow the realization of innovative processes in Ukraine, and there are illustrated the possible ways to solve them. There are explained the importance of providing Ukrainian economy with innovations as the main forces of stable country development. There is explained the part of government and its functions, that should be executed during solving the problems in realization of innovative processes.

Keywords: innovative activity, innovative development, financing, investments, resource potential, scientific potential.

УДК 339.2

Доц. З.М. Скибінська, канд. екон. наук;

доц. О.С. Скибінський, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

ПРАЛЬНЯ САМООБСЛУГОВУВАННЯ: ОЦІНКА МОЖЛИВОСТІ ЗАПОЧАТКУВАННЯ ВЛАСНОЇ СПРАВИ У ЛЬВОВІ

Розглянуто можливість започаткування власної справи у Львові на прикладі пральні самообслуговування. У процесі дослідження проведено аналіз сильних та слабких сторін діяльності подібних підприємств (SWOT-аналіз), бенчмаркінг, визначено абсолютну конкурентну силу, використано метод затрат і результатів, а також теорію ігор. Прийнято рішення про найбільш оптимальне місце розташування подібного підприємства у Львові.

Ключові слова: аналіз, власна справа, ефективність, показники, оцінка.

Постановка проблеми. Відкриття власної справи для більшості бажаючих це зробити зараз або в перспективі здається утопічним з огляду на причини, серед яких і законодавство, і податковий тиск, і конкуренція, і можливості зайняти власну нішу тощо. Проте в контексті закриття, ліквідації значної кількості малих підприємств із січня поточного року для "бажаючих" відкрито, на нашу думку, щілину, через яку можна все-таки спробувати самореалізуватися в бізнесі. Необхідно для цього лише відшукати ще не задоволену, але дуже важливу потребу населення в чомусь (товарі, послугі) та задовольнити її.

Пральні самообслуговування є саме тією послугою. Вони дуже популярні в США, Європі, а в Україну прийшли зовсім нещодавно. Першим в Україні відкрив подібний бізнес Євген Ільницький, в м. Києві. Його друзі-студенти відчували дискомфорт від неможливості реалізувати потребу в пранні речей, оскільки "радянські" пральні не дають змоги це здійснити оперативно (забрати речі можна лише наступного дня) та ще й коштує це недешево (ціна встановлюється за річ, так що за 2-3 футболки можна заплатити до 50 грн), а умови прийому-здачі речей взагалі потребують окремої розмови. Є. Ільницький хотів створити місце, куди молоді люди могли б прийти і поєднати приємне з корисним. Тому в кожній пральні Clean'OK є спеціальна зона відпочинку, де можна подивитися телевізор, підготуватися до пар, посидіти в Інтернеті (в пральнях є безкоштовний Wi-Fi), випити чай-каву тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Започаткування бізнесу в будь-якій сфері економіки України є предметом дослідження як науковців, так і практиків. Актуальності розгляду цього питання додають часті зміни законодавства, що безпосередньо регламентує здійснення підприємницької діяльності. Подібні питання вивчали досить широко О. Кузьмін, О. Мельник, Б. Мізюк, К. Редченко, їх неодноразово порушували у газетах "Бізнес", "Все про бухгалтерський облік", "Дебет-Кредит" тощо.

Мета роботи. Здійснити оцінку можливостей виходу пральні самообслуговування на ринок м. Львова, як підприємства-макету для започаткування будь-якого власного бізнесу з мінімальним капіталовкладенням.

Виклад основного матеріалу. Щоб відкрити пральню, досить мати 65 тис. грн на оренду приміщення та закупівлю обладнання. Окупиться такий проект мінімум за рік – якщо вибране місце виявиться вдалим. Місце дислокації повинно бути неподалік студентських гуртожитків (адже саме вони основні клієнти). Для старту необхідно орендувати приміщення і купити 8 пральних та 4 сушильних машини. У взятій за базу порівняння пральні самообслуговування,